УДК: 519.876.5
DOI: 10.36919/2312-7812.1.2023.119

І.Й. Малинський, В.В. Веселова, В.П. Чаплигін, С.В. Крупеня

РЕКРЕАЦІЯ І ТУРИЗМ В РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Мета статті – теоретичне дослідження особливостей рекреаційної діяльності в сучасній науково-педагогічній літературі. Обґрунтувати та розробити історичні, концептуальні та теоретико-методичні засади рекреаційної діяльності для задоволення дозвільних потреб різних груп населення.

Для досягнення мети поставлені і вирішувались такі завдання:

- дослідити сутність, структуру та функції рекреаційно-туристичної сфери;
- розкрити соціальну природу рекреації і туризму та їх роль в забезпеченні розвитку студентської молоді.

В роботі використовуються методи аналізу й узагальнення наукової, навчально-методичної та спеціальної літератури та власні спостереження.

У статті здійснено спробу узагальнити сучасні погляди науковців на проблему організації рекреаційної діяльності в системі фізичної культури та спорту. Встановлено, що важливого значення набуває наукова організація рекреаційної діяльності. Наведено основні підходи до визначення понять «фізична рекреація», «рекреаційна діяльність». Визначено напрямки рекреаційної діяльності, зокрема рекреаційно-туристична та рекреаційно-оздоровча діяльність. Доведено ефективність застосування технології оздоровчих занять студентської молоді з огляду позитивного впливу на показники фізичного стану, теоретичної підготовленості, обсягу рухової активності, організацію корисного дозвілля та активного відпочинку, рівня рекреаційної культури. Обґрунтовано, що подальше вдосконалення теоретичних основ фізичної рекреації, незважаючи на великий емпіричний матеріал, вимагає якісно нової форми організації знань про неї.

Це потребує наукового дослідження сутності, природи та специфіки розвитку знань про фізичну рекреацію, характеристики її основних ознак, предмета і функцій, концептуальних моделей та аналізу світового досвіду організації діяльності у сфері фізичної реакції та спортивно-оздоровчого туризму.

The purpose of the article is a theoretical study of the peculiarities of recreational activities in modern scientific and pedagogical literature. To justify and develop the historical, conceptual and theoretical and methodological foundations of recreational activities to meet the permission needs of various population groups.

To achieve the goal, the following tasks were set and solved:

- to investigate the essence, structure and functions of the recreational and tourist sphere;
- to reveal the social nature of recreation and tourism and their role in ensuring the development of student youth.

The work uses methods of analysis and generalization of scientific, educational-methodical and special literature and own observations.

The article outlines the concept of recreation, modern recreational activity, its health orientation for students of educational institutions. It determines factors that influence the support of the motor activity of students and the effect of recreational activities. Authors make attempt to generalize the modern views of scientists on the problem of organizing recreational activities in the system of physical culture and sports and prove that scientific organization of recreational activity is of great importance. It proposes basic approaches to the definition of the terms "physical recreation", "recreational activity". The article defines directions of recreational activity,

in particular recreational-tourism. The authors prove effectiveness of using recreational activities technology with its positive influence on the indicators of physical condition of students, volume of physical activity, organization of useful leisure and active rest, level of recreational culture. The article gives background to further refinement of the theoretical foundations of physical recreation, as despite of great empirical material, requires a qualitatively new form of organization of knowledge about it. This requires a scientific study of the nature, specification of the development of knowledge about physical recreation, the characteristics of its basic features, objects and functions, conceptual models and analysis of the foreign experience of organizing activities in the field of physical reaction, sports and health tourism.

Ключові слова: рекреація, рекреаційна діяльність, рекреаційно-оздоровчі технології, рекреаційна культура.

Keywords: recreation, recreational activity, recreational technologies, recreational culture.

Постановка проблеми. Студентський вік — це специфічний стан становлення особистості, пов'язаний із стадією розквіту її фізичних та духовних можливостей, адже в цьому віці відбувається інтенсивна соціалізація особистості та розуміння вагомості свого інтелектуального та фізичного розвитку, як передумови успішної фахової підготовки до майбутньої творчої праці й щасливого особистого життя. Як стверджують автори саме у вищій школі необхідно залучати студентів не тільки до регламентованих розкладом занять, а й формувати у них культуру дозвілля. Загальна культура, рівень розвитку молодої людини розкривається у вмінні використовувати свій вільний час. Нині у зв'язку з популяризацією масової фізичної культури, оздоровчого та масового спорту особливого значення набуває фізична рекреація. Вона є засобом відновлення, збереження та зміцнення здоров'я людини, однією з форм активного дозвілля, важливою складовою здорового способу життя. Більшість науковців фізичну рекреацію розглядають як діяльність, що задовольняє потреби людини у зміненні роду діяльності, в активному відпочинку, в неформальному спілкуванні під час занять фізичними вправами. У даному контексті важливо говорити про особливості організації рекреаційної діяльності в системі фізичної культури та спорту, оскільки це є базою в професійній підготовці майбутніх фахівців окресленої галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження засвідчує, що різні аспекти організації рекреаційної діяльності вивчали О. Андрєєва, А. Гакман, Л. Заневська, Н. Ковальова, Н. Москаленко, К. Пацалюк, М. Чернявський та ін. Фізична рекреація як особливий вид людської діяльності розглядається в наукових працях таких дослідників, як І. Бейгул, О. Гладощук, Ю. Добуш, С. Єрмаков, В. Кашуба, Т. Круцевич, Л. Максименко, С. Пангелов, С. Сзірщук, В. Тонконог, О. Шишкіна та ін.

Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання, пов'язані з визначенням особливостей рекреаційної діяльності в системі фізичної культури та спорту відповідно до вимог сучасності.

Необхідність виділення проблеми фізичної рекреації у самостійну галузь наукових досліджень зумовлена трьома основними причинами. Перша пов'язана з посиленням потреби у практичних діях, спрямованих на поліпшення здоров'я людини, підвищенням її соціальної активності, освітнього і культурного рівнів. Друга — з виділенням проблематики фізичної рекреації не тільки усередині систем фізичної культури і загальної рекреації, а й за межами цих систем, виділенням її специфічних родових

ознак, що дозволяє чітко визначити її предметну царину, тематику проведення конкретних наукових досліджень. Третя – зумовлена намаганням перейти від описового і пояснювального пізнання фізичної рекреації до виділення нових, ще не вивчених фактів, науково осмислити такі теоретичні і практичні проблеми, які не можуть бути поданими і вирішеними для позначення раніше відомих явищ, понятійного апарату. Аналіз теоретичних праць зарубіжних та вітчизняних вчених з питань розвитку фізичної рекреації і туризму дозволив з'ясувати нові можливості рекреаційно-оздоровчої діяльності студентської молоді [5, с.9; 8, с.49; 9, с.77; 10, с.189].

Мета статті. Теоретичне дослідження особливостей рекреаційної діяльності в сучасній науково-педагогічній літературі. Обґрунтувати та розробити історичні, концептуальні та теоретико-методичні засади рекреаційної діяльності для задоволення дозвільних потреб різних груп населення.

Для досягнення мети поставлені і вирішувались такі завдання:

- дослідити сутність, структуру та функції рекреаційно-туристичної сфери;
- розкрити соціальну природу рекреації і туризму та їх роль в забезпеченні розвитку студентської молоді.

В роботі використовуються методи аналізу й узагальнення наукової, навчально-методичної та спеціальної літератури та власні спостереження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливість вивчення даної проблеми в роботах вітчизняних і зарубіжних авторів полягає у тому, що рекреація розглядається в основному з позицій інших сфер діяльності (географія, економіка, соціологія, дозвіллєзнавство та ін.) і у недостатній мірі в контексті залучення до фізичної рекреації різних груп населення. Вивчення стану питання показало, що дослідниками фізична рекреація розглядається як відпочинок і діяльність у процесі проведення дозвілля, як засіб відновлення сил, витрачених у процесі трудової діяльності, як засіб надбання та реалізації життєвих цінностей. Кожний з вище означених підходів не суперечить один одному, а доповнює його, більше уваги приділяючи якій-небудь одній характеристиці поняття фізична рекреація.

Науковці визначають фізичну рекреацію як вид фізичної культури, діяльність, яка містить різні форми рухової активності і спрямована на активний відпочинок; відновлення сил, втрачених у процесі професійної праці; збереження і зміцнення здоров'я; розвагу й отримання задоволення від процесу занять; частину загальної фізичної культури суспільства, що може розглядатись як окремий напрям фізкультурної діяльності і водночас як складова системи фізичного виховання. Ми погоджуємось з думкою вчених і вважаємо, що результатом рекреаційної діяльності є оптимізація фізичного та психічного здоров'я людини [1, с.156; 2, с.205; 8, с.49].

У своїх дослідженнях С. Пангелов, Т. Круцевич [3, с.38; 4, с.105] та О. Андрєєва фізичну рекреаційну діяльність розглядають як відпочинок і дозвілля в спеціально відведений час (вільний від навчання і професійної діяльності); як засіб відновлення психофізичного потенціалу людини; набуття й орієнтації життєвих цінностей, в результаті якого людина може відновити фізичні, моральні, психологічні сили для збереження та зміцнення власного здоров'я.

Заняття рекреативного типу принципово відрізняються від спортивних тренувань і кондиційних тренувань інтенсивністю й обсягом навантаження та формами організації.

Рекреативно-оздоровчі види діяльнсості (фізкультурно-спортивні розваги, туристичні походи з нефорсованими навантаженнями тощо) забезпечують здоровий відпочинок, сприяють задоволенню емоційних потреб, пов'язаних зі змістовними розвагами.

Розрізняють три форми використання часу, відведеного на рекреацію, - туризм, оздоровлення та відпочинок (ми будемо використовувати поняття «рекреаційно-туристичний»).

Саме туризм у сучасному світі сприймається як головна форма рекреаційної діяльності, перетворившись на потужну самостійну галузь нематеріального виробництва, яка задовольняє рекреаційні потреби. Рекреація й туризм — акт індивідуального споживання культурних надбань людства та естетико-енергетичного потенціалу природних атракцій [5, с.8].

До основних категорій фізичної рекреації відносяться: рекреаційна діяльність, рекреаційний ефект, вільний час, відпочинок. Ці категорії фізичної рекреації у різній мірі і змістовній інтерпретації визначаються практично у всіх дефініціях, що наводяться в літературі, незалежно від наукових шкіл і наукових дисциплін, що її вивчають. Використання цих категорій сприяє універсальному її аналізу, дозволяє скласти цілісне уявлення про неї.

Рекреаційна діяльність людини відповідає, по-перше її потребам і інтересам, по-друге традиціям її рідної культури, в третіх, поведінковим і оціночним стандартам найближчого соціального оточення. Рекреаційна активність окремої людини складається з добових, тижневих, річних і життєвих циклів. На кожному етапі життя людини вони формують складну мережу різноманітних передумов і мотивацій, які визначають характер, спрямованість і ефективність рекреаційної активності. Дана активність вважається результативною, якщо у підсумку виникає рекреаційний ефект [6, с.66].

Процес формування рекреаційної культури студентської молоді повинен здійснюватися на основі взаємодії педагогічної та соціальної систем, які забезпечують всебучний розвиток особистості, формування усвідомленої потреби в активному способі життя, задоволенні потреби студентів у зміцненні і збереженні здоров'я, рухової активнсості, раціональному відпочинку і розвагах, творчому розвитку і спілкуванні. Для підвищення рухової активності студентів мають бути враховані їх переваги у виборі форм, видів, змісту і організації оздоровчо-рекреаційної діяльнсості [7, с.78].

Основним чинником, що об'єднує все різноманіття форм рекреаційно-оздоровчої спрямованссті, є створення певного фізичного стану, що забезпечує нормальне функціонування людсього організму. Всі форми використання фізичних вправ, спрямовані на емоційно-активний відпочинок, розвага, отримання задоволення від рухової діяльності, відновлення психічних і фізичних сил входять в зміст фізичної рекреації, який може безпосередньо відображатися в поліпшенні фізичного, психічного і соціального здоров'я людини [10, с.238].

На наш погляд, найбільш широко висвітленні види і форми фізичної рекреації у працях А. Г. Фурманова, на його думку, є: спорт для всіх, активний відпочинок, рекреаційно-оздоровчі системи, спортивно-масові та оздоровчі заходи, туризм.

Спорт для всіх — тренування за видами спорту з рекреаційно-оздоровчою спрямованістю. Їх предметно-цільовою спрямованістю фізичного, функціонального вдосконалення фізичних і психічних якостей займаються. До циклічним видів спорту,

відносяться: легка атлетика, плавання, лижний спорт, велоспорт, веслування та ін. До ациклічним- спортивні ігри (футбол, волейбол, баскетбол, теніс, настільний теніс, городки, армреслінг, більярд), східні єдиноборства і ін [8, с.50; 11, с.78]. Їх методичної особливістю (на відміну від спортивної спрямованості їх застосування) є помірне фізичне навантаження відповідно до соціально-демографічними і біологічними особливостями займаються, крім тренувань, участь в змаганнях матчах, кубках, турнірах, меморіалах і ін. Спрощені правила тренувальних і змагальних форм використання, індивідуалізація і комплексне застосування в навчально-тренувальних і змагальних цілях, зміна числа учасників, розмірів ігрових майданчиків та ін.

Активний відпочинок, суть якого полягає:

• у відновленні фізичних і духовних сил, витрачених людиною в період навчальної (виробничої) діяльності, зміцненні здоров'я і надалі фізичному розвитку;

• в розвитку тих задатків і здібностей людини, які пов'язані з професійною діяльністю;

• в поглибленні і розширенні соціальної активності особистості з метою гармонізації фізичного і духовного і розвитку.

При організації активного відпочинку найбільш затребувані такі форми: рухливі ігри, змагання, розваги.

Рекреаційно-оздоровчі системи — науково обгрунтований набір фізичних вправ і природно-гігієнічних факторів, різних за своєю функціональною, фізіологічної і психічної спрямованості, роду рухової діяльності, предметним формам застосування, впливу на організм відповідно до його анатомо- фізіологічної будови, за умовою здійснення. Сюди включаються системи шейпінгу, аеробіки, фітнесу, пілатеса, К. Купера, П. Іванова, Н. Амосова, Є. Пироговой і Л. Іващенко, К. Дінейка, А. Стрельникової, М. Гриненко і ін.

Специфікою методики їх застосування є спрямоване формування основного фізичного якості людини — загальної та спеціальної витривалості, вплив певні функціональні системи організму, активізацію його резервних можливостей; різні енерговитрати для оптимізації рухового режиму людини; робота в аеробному режимах; поєднання рухових, гартують і ідеально-образних дій [9, с.80].

Спортивно-масові та *оздоровчі заходи* — змагальна і ігрова діяльність, учасники якої з урахуванням статі, віку і підготовленості мають приблизно рівні можливості активного відпочинку, емоційної розрядки, рухового навантаження і досягнення результату в доступних їм вправах. До них відносяться: Дні спорту, спортивні свята, фестивалі, вечори, Спортландія, поїзди здоров'я та ін. Методичними особливостями організації і проведення масових рекреаційно-оздоровчих і спортивних заходів є спеціальний набір змагальних вправ, складність і довжина дистанції, вага використовуваних снарядів, тривалість і інтенсивність виконання вправ.

Туризм є одним з ефективних видів активного відпочинку, найбільш затребуваних різними контингентами населення. За формою і змістом туристична діяльність дуже різноманітна — це турпоходи, турслет, спортивне орієнтування, екскурсії, тури тощо [11, с. 8-11].

Класифікуючи фізичну рекреацію студентів, ми виділили такі *форми:*

1. За місцем застосування в режимі дня: в навчальний час (заняття з фізичної культури, фізкультхвилинки, фізкультпаузи і ін.); поза навчальний час (секції за видами спорту, змагання,спартакіада, дні здоров'я, турпохсди та ін.).

2. В залежності від регулярності: регулярні — кожен день або кілька разів на тиждень (ранкова гігієнічна гімнастика, фізкульт хвилинки, заняття в секціях); епізсдичні (змагання, спартакіада, дні здоров'я, турпохсди, відвідування дискотеки).

3. За спрямованістю перетворюють біологічну (фізичну) природу студента (загальний фізичний і функціональний розвиток, відновлення втрачених функцій організму, забезпечення активного відпочинку, оптимізація рухового режиму, підвищення рівня фізичного стану); перетворюють соціальну природу студента (задоволення гедоністичних потреб, розвиток і підтримку комунікативних якостей і придбання нових соціальних контактів, організація здорового дозвілля, формування фізкультурної активності).

4. По виду управління: організовані і самодіяльні.

5. За способом організації: індивідуальні та групові.

Аналіз літературних джерел показав, що діапазон засобів фізичної рекреації різноманітний. Так В.М. Видрін виділив три групи: 1) різні види прогулянок, екскурсій і розваг на природі; 2) народні фізичні вправи, ігри та розваги; 3) спрощені ігри з м'ячами. На думку В.К. Бальсевіча, вибір засобів повинен залежати від вікових періодів людини.

Л.М. Піотровський зазначає, що на вибір засобів фізичної рекреації впливають різні компоненти (мода, географічні та кліматичні умови, особливссті національної культури тощо). А.Г. Фурманов в структурі існують направлення загальні та специфічні. До перших відносяться фізичні вправи, обладнання, тренажери, спортивні споруди; до других — природні та гігієнічні чинники, гідро- і фізіопроцедури, психом'язового регуляція, масаж, загартування та ін.

Таким чином, можна відзначити, що діапазон видів, форм і засобів фізичної рекреації дуже різноманітний. Для творчого впровадження її в повсякденне життя студентів викладачам кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини необхідно створювати передумови для перетворення процесів виховання і самовиховання, удосконалювати у них здатність використовувати накопичені вміння і навички, фізичні здібності, що базуються на індивідуальні особливссті організму, потребами, мотивами і здібностями кожного хто займається.

При вивченні фізичної рекреації можна припустити, що задоволення різноманітних потреб людей в руховій активності, розвага, переключення з одного виду діяльнсст на інший, профілактика несприятливих впливів і відновлення тимчасово знижених або втрачених функцій організму у сфері досліджуваної системи - лише її приватні завдання. Ці потреби людей задовольняються кожним окремо і в цілому всіма видами рухової активності. Таким чином, створюються передумови для нормального функціонування людсього організму в конкретних умовах його життєдіяльнсст. Іншими словами, в кінцевому результаті і полягає їх спільність, єдність.

Таким чином, системоутворюючим фактором, що об'єднує різні аспекти рухової діяльності в рамках фізичної рекреації, є кінцевий результат - створення визначеного фізичного стану, забезпечує нормальне функціснування людсього організму.

Однак цим дослідження проблем фізичної рекреації не обмежується. Необхідно дослідити компоненти фізичної рекреації більш глибоко, дослідити її структуру (склад і будова), причини виникнення та етапи розвитку та функціонування в інтересах задоволення індивідуальних і групових потреб.

Останнім часом здійснено ряд успішних спроб дослідження фізичної рекреації як складного соціального явища. Розкриваючи соціальну сутність фізичної рекреації, роботи природничо-наукового і суспільствознавчого циклів в чималому ступені сприяють подальшому розвитку знань про даний феномен, служать передумовою до створення теорії цього феномена .

У самому загальному сенсі під фізичною рекреацією розуміються будь-які форми рухової активності, спрямовані на відновлення сил, витрачених у процесі професійної праці . Виділяються і численні ознаки, які складають її основний зміст:

- ґрунтується на руховій активності;
- в якості головних засобів використовує фізичні вправи;
- здійснюється у вільний або спеціально виділений час;
- включає культурно-ціннісні аспекти;
- містить інтелектуальні, емоційні та фізичні компоненти;
- здійснюється на добровільних, самодіяльних засадах;
- оптимізує діяльність організму людини;
- включає освітньо-виховні компоненти;
- носить переважно розважальний (гедоністичний) характер;
- характеризується наявністю певних рекреаційних послуг;
- здійснюється переважно в природних умовах;
- має певну науково-методичну базу.

Цей далеко не повний перелік ознак фізичної рекреації можна було б продовжити. Тут відзначаються різні за спрямованістю, важливістю сторони і риси, різні рівні, види та форми. Можливо, щось упущено, якісь з них носять опосередкований характер, а деякі зводяться в ранг чільних.

Згідно з таким різноманіттям ознак фізичної рекреації виділяються і різні її форми: рекреаційна фізична культура, рекреативна фізична культура, рекреація спорту, рекреація туризму, оздоровча фізична рекреація, фізкультурно-виробнича рекреація та ін. В основу різних форм кладуть різні ознаки, дефінітивне значення багатьох з яких просто позначається, а деякі з них розглядаються як синонімічні поняття.

Результати дослідження. У сучасних умовах простір дії фізичної рекреації незмірно розширюється, а вона наповнюється новим змістом за рахунок нових наукових фактів, отриманих іншими суміжними науками, що її вивчають. Тому, як цілком справедливо вважає Ю.Є. Рижкін, необхідно розглядати її як міждисциплінарну науку й вважати основним родовим поняттям рекреацію, а фізичну рекреацію поряд із соціальною, психологічною, географічною й іншими одним з її видів.

Донедавна поняття рекреації залишалося нерозповсюдженим, таким яке використовувалося лише у вузьких колах фахівців з медичного оздоровлення людини. Це поняття пов'язували переважно з релаксацією і регенерацією життєво-фізіологічних сил організму людини. Тепер рекреацію розуміють як біологічну активність людини, яка спрямована на відновлення фізіологічного, фізичного потенціалу, на оздоровлення душевних і духовних сил, які послаблюються у процесі роботи, внаслідок одно-

манітних занять чи хвороби. Тому рекреація трактується як цілісне фізичне і соціально-культурне оздоровлення.

Висновки. Проведений аналіз свідчить про невідповідність рекреаційної діяльності сучасних студентів її потенційним можливостям, що зумовлено відсутністю рекреаційних програм, проектів у вищих навчальних закладах, недостатньою замученістю молоді до різних видів і форм дозвілля; незалежною професійною підготовкою та відсутністю мотивації педагогів до її організації та проведення; відсутність партнерської співпраці між вищими навчальними закладами та дозвіллєвими установами в його організації і проведенні.

На основі проведених досліджень нами розроблено та обґрунтовано структуру і зміст технології формування рекреаційної культури студентської молоді (мету, завдання, принципи, умови, програми, критерії, ефективності) та визначено й опрацьовано організаційно-методичні умови її реалізації у вищому навчальному закладі засобами оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Результати проведеного педагогічного експерименту довели ефективність застосування технології формування рекреаційної культури студентської молоді з огляду позитивного впливу на показники фізичного стану, теоретичної підготовленості, обсягу рухової активності, організацію корисного дозвілля та активного відпочинку, рівня рекреаційної культури.

1. *Бердус М. Г.* Формирсвание теории физическсй рекреации в контексте основ ее метатеории: дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук: 13.00.04 / М. Г. Бердус. М.: РГБ, 2003. 215 с.; 2. *Дутчак М. В.* Спорт для всіх в Україні: теорія і практика / М. В. Дутчак. К.: Олімпійська література, 2009 279 с.; 3. *Круцевич Т. Ю.* Рекреація у фізичному вихованні різних груп населення / Т. Ю. Круцевич, Г. В. Безверхня. К.: Олімп. літ., 2010. — 200 с.; 4. *Круцевич Т. Ю.* Історія розвитку фізичної рекреації / Т. Ю. Круцевич, Н. Є. Пангелова, С. Б. Пангелов. К.: Академвидав, 2013 150 с.; 5. *Москаленко Н.* Тенденції та закономірності становлення фізичної рекреації на різних історичних етапах / Н. Москаленко / Молодіжний науковий вісник : Фізичне виховання і спорт Луцьк, 2013. Вип. 11. С. 7—11; 6. *Лаврентьєв О.М.* Рухова активність запорука здорового способу життя / О. Лаврентьєв, О. Бутюк, О. Сокіл / Науковий Часопис серія 15. Науксво-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт / випуск 4(85)17 Київ: видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. С. 65-68; 7. *Лаврентьєв О.М.* Формування фізичного навантаження студентської молоді засобами бігу / О. Лаврентьєв, Ю. Сергієнко, В. Гулай / Науковий Часопис серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт / випуск 5(113)19 Київ: видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019 С. 77-81; 8. *Рут П.* Вікові особливості рекреаційно-туристичної діяльності / П. Рут, Є. Рут, Б. Мицкан / Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. № 4 (16), 2011 С. 48—52; 9. *Рыжкин Ю.Е.* Социально-психологические проблемы физической рекреации / Ю. Е. Рыжкин. — СПб.: Издательство СПб ГПУ «Нестор», 2005 С. 76—84; 10. Фізична рекреація: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / авт. кол.: Приступа Є. Н., Жданова О. М., Линець М. М. [та ін.] ; за наук. ред. Євгена Приступи. Л.: ЛДУФК, 2010 447 с.; 11. *Терещенко В.І.* Сучасні оздоровчі технології: фітнес, рекреація, туризм: начальний посібник / В.І. Терещенко, В.П. Чаплигін Київ: Міленіум, 2018 178 с.

1. *Berdus M. G.* Formirovaniye teorii fizicheskoy rekreatsii v kontekste osnov yeye metateorii : dis. kand. ped. nauk [Formation of the theory in the context of physical recreation bases its metatheory: PhD thesis], Moscow, 2003, 215 p. (rus); 2. *Dutchak M. V.* Sport dlya vsikh v Ukraini: teoriya i praktika [Sport for All in Ukraine: theory and practice], Kyiv, 2009, 279 p. (ukr);

3. *Krutsevich T. Yu., Bezverkhnya G. V.* Rekreatsiya u fizichnomu vikhovanni riznikh grup naselennya [Recreation in physical education of different population groups], Kyiv, 2010, 200 p. (ukr); 4. *Krutsevich T. Yu., Pangelova N. E., Pangelov S. B.* Istoriya rozvitku fizichnoi rekreatsii [The history of physical recreation], Kyiv, 2013, 160 p. (ukr); 5. *Moskalenko N.* Molodizhniy naukoviy visnik: Fizichne vikhovannya i sport [Youth Research Bulletin: Physical Education and Sport], Lutsk, 2013, Vol. 11, p. 7—11. (ukr); 6. *Lavrentiev O. M, Butok O.V, Sokil O.A.* (2017) "Motor activity guarantee of a healthy lifestyle". Scientific Journal Series 15 Scientific and Pedagogical Problems of Physical Culture / Physical Culture and Sport / Issue 4(85)17, pp. 65-68.; 7. *Lavrentiev O.M., Sergienko Y.P., Gulai V.S.* (2019) "Formation of physical activity of student youth by means of running". Scientific Journal Series 15 Scientific and Pedagogical Problems of Physical Culture / Physical Culture and Sport / Issue 5(113)19, pp. 77-81; 8. *Rut P., Rut E., Mitskan B.* Fizichne vikhovannya, sport i kultura zdorov'ya u suchasnomu suspilstvi [Physical education, sports and health culture in modern society], vol. 4 (16), 2011, p. 48—52. (ukr); 9. Ryzhkin Yu. Ye. Sotsialno-psikhologicheskiye problemy fizicheskoy rekreatsii [Social and psychological problems of physical recreation], Saint Petersburg, 2005, p. 76—84. (rus); 10. *Pristupa E. N., Zhdanova O. M., Linets M. M.* Fizichna rekreatsiya [Physical Recreation], Lviv, 2010, 447 p. (ukr); 11. *Tereshenko V.I.* (2018). «Modern healing technologies:Fitness, Recreation, Tourism: navchalnyi posibnyy»/ Tereshenko V.I., & Chaplygin V.P. - Kyiv, Ukraine: Millenium.. - 178 p.

К.О. Бортун

УДК: 342.7
DOI: 10.36919/2312-7812.1.2023.127

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ВЕКТОР НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті проаналізовано особливості реалізації цифрової грамотності на заняттях студентів економічних спеціальностей. У роботі окреслено поняття цифрової грамотності, її складники та показники. Сучасна комунікація, навчання та професійна діяльність неможливі без розвитку цифрової грамотності. Нами окреслені компоненти цифрової грамотності, які містять технологічну, комунікативну та соціокультурну компетенції, компетенція інформаційної грамотності та компетентності самовдосконалення.

Система освіти України створює гарне підґрунтя для набуття компетентностей для особистісного та професійного розвитку.. Важливим компонентом цифрової грамотності визначено компетенцію самовдосконалення з навичками самонавчання, цілепокладання та тайм-менеджменту для студентів економічних спеціальностей. Перед здобувачами освіти постають відповідальні питаннями орієнтації фінансової системи, економічні питання взаємодії із нею, враховуючи цифровізацію, зокрема навички цифрової грамотності. Цифрова грамотність постає у сфері керування особистими фінансами як надважливим завданням сьогодні.

Різні вебсайти пропонують такі застосунки: «електронний калькулятор депозитів», «кредитний калькулятор», «пенсійний калькулятор», мобільні додатки ведення сімейного бюджету тощо — це інструменти, які стануть в пригоді на етапі обміркування альтернатив перед ухваленням власних економічних рішень. Ефективне використання таких фінансових електронних інструментів не тільки знижує фінансові ризики, а й вимагає певних навичок ідентифікації цифрових платформ, сайтів та мобільних додатків, вибору серед них найбільш захищених, розуміння значення користувацьких угод і наслідків їхнього укладання.

АСОЦІАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ
ПРИВАТНОЇ ФОРМИ ВЛАСНОСТІ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ

1(97)/2023

Журнал засновано у листопаді 1998 р.
Виходить щоквартalu

- НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЕКОНОМІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ТА ПРОГРАМИ
- ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ
- ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ
- МЕНЕДЖМЕНТ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
- ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ
- СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ
- ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ ТА УПРАВЛІННІ
- ПРАВОВІ АСПЕКТИ В ЕКОНОМІЦІ ТА УПРАВЛІННІ
- ЕКОНОМІКА ОСВІТИ
- ПЕРСПЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ
- В ЄДИНОМУ ОСВІТЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ
- СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ
- З ЕКОНОМІЧНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
- ВІСТІ З АСОЦІАЦІЇ
- НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

Київ 2023

ЗМІСТ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЕКОНОМІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ТА ПРОГРАМИ

Козак Л.В., Сас І.С., Висоцька О.М.
Актуальні питання трансформації зернової логістики в Україні 5
Skliarenko O.V., Tarnavskyi A.S.
Digital transformation in automobile manufacturing: impact on business development strategy, challenges and prospects 13
Грицківська О.В., Дух В.В.
Методичний підхід до визначення ризикостійкості підприємства у забезпеченні ефективної діяльності підприємства в умовах невизначеності 22

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Каткова Т.І.
Реалізація механізму стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю в процесах маркетингового забезпечення розвитку машинобудівного підприємства 28
Шпильова В.О., Романенко М.М.
Корпоративна культура як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства 35
Грицківська О.В., Котвицька Н.М., Кубік Я.В.
Методичний підхід до оцінки рівня формування інвестиційного потенціалу аграрних підприємств 41
Вербицький Я. С.
Психологічні фактори в поведінці споживачів електронної комерції 47
Гудзь Ю.Ф., Бугайчук М.С.
Стратегія розвитку промислового підприємства на основі сценарного управління ресурсним забезпеченням 55

МЕНЕДЖМЕНТ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Gudz I.F., Krotevich V.V.
Ensuring the economic security of innovative and active enterprises under the conditions of the state of martial 65
Бреус. С.В., Денисенко М.П.
Основні аспекти управління економічною безпекою держави у контексті розвитку біоекономіки 85

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ

Чигринець С. В.
Основні форми та особливості фінансового забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств 92
Дзекунов С.М.
Види, принципи та особливості бюджетно-податкової політики в контексті глобалізаційних процесів 101

ПЕРСПЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ

Макаревич О. В.
Формування інтелектуального капіталу через освітній процес 112
Малинський І.Й., Веселова В.В., Чаплигін В.П., Крупеня С.В.
Рекреація і туризм в розвитку студентської молоді 119
Бортун К.О.
Цифрова грамотність як важливий вектор навчання студентів економічних спеціальностей 127

ІНФОРМАЦІЯ

Наші автори 139

УДК: 330:65
DOI: 10.36919

ЕКОНОМІКА І УПРАВЛІННЯ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

№ 1 (97), 2023 рік

Засновники:
Асоціація навчальних закладів України приватної форми власності, Європейський університет

Свідоцтво про державну реєстрацію: КВ № 23939-13779 р. від 21.05.2019 року

Публікації в журналі зараховуються як фахові в галузі економічних наук відповідно до додатку 1 до наказу Міністерства освіти і науки України від 17.03.2020 №409.

Друкується за рішенням Вченої ради Європейського університету (№ 2 від 09 березня 2023 року)

Голова редколегії, керівник проекту журналу «Економіка і управління» – *О.І. Тимошенко*
Головний редактор – *Ю.Ф. Гудзь*

Редакційна колегія:
Н.С. Прокопенко – заст. головного редактора,
А.О. Тимошенко – заст. головного редактора,
М.О. Новікова – відповідальна за випуск,
П.Л. Арсеніде, Г.В. Блакита, Н.В. Васюткіна,
Л.О. Вдовенко, О.В. Гаврилюк, К.Гриса (K. Grysa), О.Є. Гудзь, Н.М. Давиденко,
І.М. Крейдич, В.М. Мельник, В.М. Орел, Р. Реблас (R. Reblas),
Л.Е. Романова, О.О. Романовський, А.А. Сахно,
Н.Е. Трусова, А.Е. Шостаковська, В.С. Шпильова

УСІ ПРАВА ЗАСТЕРЕЖЕНІ
За достовірність фактичних даних, цитат, власних імен, географічних назв тощо відповідають автори публікацій. Статті англійською мовою друкуються в авторській редакції та рекомендовані рецензентами. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Передруки і переклади дозволяються лише за згоди автора та видавця.

Відповідальна за випуск *М.О. Новікова*
Комп'ютерний набір, верстка
та дизайн обкладинки *Н.М. Іванченко*

Підписано до друку 14.03.2023 р. Формат 70x108 1/16. Папір офсетний. Ум. друк. арк. 12,5. Обл.-вид. арк. 9,55. Тираж 200 прим. Зам. № 24.

Адреса редакції: 03115, м. Київ, бульв. Акад. Вернадського, 16 В
Тел.:(044) 452-76-55; e-mail: assocvnz@gmail.com, www.assoc.e-u.in.ua

Підготовлено у видавництві та
надруковано на поліграфкомбінаті Європейського університету
Адреса: 03115, Київ, вул. Депутатська, 15/17.

© Економіка і управління, 2023